

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารองค์การโดยทั่วไป มักจะมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์การเหมือนกัน นั่นคือการดำเนินงานเพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จและให้้องค์การนั้นเกิดประสิทธิผลสูงสุด องค์การจะมีประสิทธิผลได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น เกิดจากปัจจัยที่มีการบริหารที่ดี ความสามารถในการจัดองค์การ การใช้ทรัพยากรที่นำมาได้อย่างคุ้มค่า (Streers, 1977 : 46 อ้างถึงใน ศุภชัย โถบำรุง, 2545 : 1) นอกจากนี้ปัจจัยที่ได้กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น ยังมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์การมากที่สุดอย่างหนึ่ง คือ ผู้นำ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารงานในองค์การ ถ้าองค์การใดได้ผู้นำที่มีประสิทธิภาพก็จะสามารถสั่งการและใช้อิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานตลอดจนทำกิจกรรมต่างๆ ในองค์การให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าองค์การใดได้ผู้นำที่ไม่มีประสิทธิภาพก็จะไม่สามารถสั่งการและใช้อิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งได้ ซ้ำร้ายยังเป็นการทำลายขวัญของผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีต่อผู้นำ ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานด้านต่างๆ ในองค์การประสบความล้มเหลว (วิเชียร วิทยอุดม, 2549 : 1)

ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำได้มีการศึกษาถึงพฤติกรรมต่างๆ ของผู้นำในองค์การตลอดมาเพื่อค้นหาพฤติกรรมผู้นำที่มีประสิทธิภาพ (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2549 : 66) จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำ (Leadership Behaviors Approach) พบว่านักวิชาการได้ทำการศึกษาไว้หลายแนวคิด แต่ละแนวคิดมีความแตกต่างกัน ดังที่วิเชียร วิทยอุดม (2549 : 13) ได้ให้เหตุผลว่าเนื่องจากนักวิชาการแต่ละท่านก็ต้องผ่านการศึกษาจากสำนักงานการศึกษาที่มีนักวิชาการต้นความคิดแตกต่างกัน เช่น ผลงานของ Edwin B. Flippo ได้แบ่งผู้นำออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้นำประเภทนิเสธ (Negative Leadership) และผู้นำประเภทปฏิฐาน (Positive Leadership) หรือผลงานของ Robert Kreitner ได้จัดประเภทของผู้นำออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้นำที่เป็นทางการ (Formal Leadership) และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ (Informal Leadership) นอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยของลิปพิทท์และไวท์ (White & Lipptt, 1953) แห่งมหาวิทยาลัยไอโอวา ซึ่งเป็นผลงานการวิจัยที่มีความน่าสนใจ ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้นำพบว่าผู้นำมี 3 แบบ คือ ผู้นำแบบเผด็จการ หรืออัตตนิยม

(Autocratic Leadership Style) ผู้นำแบบเผด็จการมีพฤติกรรมการทำงานโดยยึดตนเองเป็นหลัก รวมอำนาจการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยเป็นผู้สั่งการให้พนักงานนำไปปฏิบัติ มีการควบคุมบัญชาอย่างใกล้ชิด กำหนดการทำงานที่ชัดเจน แสดงความเป็นนายต่อผู้ใต้บังคับบัญชา มีการลงโทษหากพนักงานฝ่าฝืนหรือทำความคิด ทำให้พนักงานมีความรู้สึกไม่พอใจในตัวผู้นำ และอาจแสดง ความก้าวร้าวได้ ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leadership Style) หมายถึง ผู้นำที่ให้เสรีภาพแก่พนักงานให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการกระจายอำนาจให้พนักงานได้แสดงความคิดเห็น และมีอิสระในการทำงาน เพราะมีความเชื่อมั่นในความสามารถของพนักงาน ผู้นำแบบเสรีนิยม (Laissez - Fair Leadership Style) หมายถึง ผู้นำที่ปล่อยให้พนักงานทำงานได้อย่างมีเสรีภาพเต็มที่ โดยผู้นำจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องไม่มีบทบาทมากนัก เป็นเพียงผู้ดูแลอยู่ห่างๆ เท่านั้น ทำให้บางครั้งพนักงานไม่สามารถหาข้อสรุปได้และอาจเกิดความขัดแย้งกัน

การบริหารในยุคโลกาภิวัตน์ จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่มีลักษณะเฉพาะหลายอย่าง จึงจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรที่กำหนดไว้ การที่จะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบภาวะผู้นำ และการเป็นผู้นำที่ดี (ธีระ รุญเจริญ, 2550 : 142) ในส่วนของการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อความสำเร็จของสถานศึกษา ดังจะเห็นได้จากแนวคิดของ จาร์ส นองมาก ที่ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารต้องเป็นทั้งผู้นำด้านการบริหารโรงเรียน และด้านการจัดการเรียนการสอน พฤติกรรมของผู้นำจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง โดยผู้บริหารต้องเป็นผู้เลือกใช้พฤติกรรมภาวะผู้นำที่มีความเหมาะสมกับตนเอง ผู้ใต้บังคับบัญชา และสภาพแวดล้อมของหน่วยงาน จึงจะสามารถพัฒนาหน่วยงานให้มีความเจริญก้าวหน้าได้ (จาร์ส นองมาก, 2531 : 6-9 อ้างถึงใน ศุภชัย โถปกรณ์, 2545 : 1)

นอกจากพฤติกรรมภาวะผู้นำแล้วสิ่งที่ผู้นำในยุคปัจจุบันจะต้องมี คือ การบริหารอย่างมีจริยธรรมตามหลักของธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหลักในการบริหารรัฐกิจ หรือหน่วยงานราชการ (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2546 : 140) ซึ่งธรรมาภิบาลจัดเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารงานและการปกครองในปัจจุบัน เพราะโลกปัจจุบันได้หันไปให้ความสนใจกับเรื่องของโลกาภิวัตน์และธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีมากขึ้น แทนการสนใจอุตสาหกรรมดังแต่ก่อน เพราะกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจมีความสำคัญกระทบถึงกัน การติดต่อสื่อสาร การดำเนินกิจกรรมในที่หนึ่งมีผลกระทบต่ออีกที่หนึ่ง การพัฒนาเรื่องของการเมืองการปกครองได้มุ่งให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น หากจะให้ประเทศมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน การมุ่งดำเนินธุรกิจ หรือปฏิบัติราชการต่างๆ โดยไม่ให้ความสนใจถึงเรื่องของสังคม ประชาชน และสิ่งแวดล้อม จึงเป็นไปได้อีกต่อไป การมีการบริหารจัดการที่ดีจึงเข้ามาเป็นสิ่งที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญและเริ่มมีการนำไปปฏิบัติกันมากขึ้น (สถาบันพระปกเกล้า, 2549 : 2)

ปัจจุบันหลักธรรมาภิบาลได้กลายเป็นมาตรฐานสากลที่องค์กรและหน่วยงานทั่วไปต้องการให้เกิดขึ้น ธรรมาภิบาลเป็นหลักการที่ทั้งองค์กรสหประชาชาติ ธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ รวมทั้งธนาคารพัฒนาเอเชีย มีข้อสรุปร่วมกันว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาและกลุ่มประเทศ ยากจน และใช้เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศยากจนหรือประเทศกำลังพัฒนาโดยกำหนดให้ประเทศที่ขอรับความช่วยเหลือต้องสร้างธรรมาภิบาลขึ้นในระบบบริหารจัดการของรัฐ เมื่อประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงเมื่อปี 2540 จนต้องขอความช่วยเหลือทางด้านเงินกู้และอยู่ภายใต้โครงการของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เงื่อนไขดังกล่าวก็ได้ถูกนำมาใช้กับประเทศไทยด้วยเช่นเดียวกัน (ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชณี ภูตระกูล, 2544 : 28) แนวคิดธรรมาภิบาลนี้ได้รับการขานรับจากนักวิชาการ นักธุรกิจ นักบริหาร ปัญญาชน สื่อมวลชน และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ และเรียกร้องให้รัฐบาลสร้างหลักธรรมาภิบาลแห่งชาติขึ้น รัฐบาลขณะนั้นเห็นความจำเป็นที่ประเทศจะต้องมีการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศสามารถรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างทันการณ์ (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, 2543 : 27) จึงได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างระบบบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขึ้นในระบบต่าง ๆ ของประเทศ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ระเบียบดังกล่าวกำหนดหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักความมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า หลักการดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้เป็นหลักในการบริหารประเทศ เช่น ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกฎหมายปฏิรูประบบราชการ มาตรา 3/1 กำหนดให้ส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำนึงถึงความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเผยข้อมูล การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 รัฐบาลได้กำหนดให้ใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นยุทธศาสตร์ 1 ใน 3 กลุ่มยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนาประเทศ และถือว่า หลักธรรมาภิบาลเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่สุดที่จะขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อื่นไปสู่เป้าหมาย โดยกำหนดให้สร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในทุกภาคของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545 : 8)

ปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ได้มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงาน รวมทั้งหน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งเห็นได้จากสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ. 2542 มาตรา 9 กำหนดให้จัดโครงสร้าง ระบบและกระบวนการจัดการศึกษาโดยยึดหลักกระจายอำนาจและหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นความสำคัญตามหลักการดังกล่าว จึงมีนโยบายเสริมสร้างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในหน่วยงานทุกระดับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ เกิดความตระหนัก และปรับปรุงระบบงานของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับการปฏิรูประบบราชการและการปฏิรูปการศึกษา และในการบริหารจัดการในทุกระดับ ในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดีตามหลักการหรือแนวทางธรรมาภิบาล จึงจะเป็นการบริหารที่สอดคล้องกับแนวโน้ม สภาพปัญหา และความต้องการในยุคโลกาภิวัตน์นำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรหรือหน่วยงาน และเป็นหลักประกันความสำเร็จในการบริหารจัดการ (ธีระ รุญเจริญ, 2550 : 91-92)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 เป็นองค์กรหลักในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานบนพื้นฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ จากวิสัยทัศน์ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 คือ เป็นหน่วยงานหลักที่ให้การสนับสนุนสถานศึกษาในสังกัด เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการนำสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นตัวจักรที่สำคัญในการบริหารจัดการศึกษาและเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว ดังนั้นภาระหน้าที่อันสำคัญคือ การบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นบุคคล ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง บริหารงานด้วย ความซื่อสัตย์ เป็นธรรม โปร่งใส เป็นแบบอย่างที่ดีอันจะส่งผลให้ได้รับความศรัทธาเชื่อถือจากครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคน ในชุมชน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีสมรรถภาพหรือศักยภาพ ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม ความสามารถในการบริหารจัดการและความรู้ความเข้าใจแนวทางการบริหารงาน และการจัดการศึกษา (ธีระ รุญเจริญ, 2546 : คำนำ) และต้องบริหารจัดการสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ สมดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 ที่ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากเหตุผลตามที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการดำเนินการจัดการศึกษา พัฒนาระบบการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม

เป็นผู้ที่จะต้องแสวงหาวิธีการที่ดีมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อการจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามมาตรฐานการศึกษาชาติ ผลลัพธ์ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน ผู้ร่วมงานมีความสุขที่ได้ร่วมงานกับผู้บริหาร ดังนั้นผู้บริหารควรมีหลักยึดเป็นแนวทางในการบริหาร เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพราะหลักธรรมาภิบาลเป็นการบริหารที่สามารถตรวจสอบได้ มีประสิทธิผล และเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา (พระราชญาณวิสิฐ (วิ), 2551 : 1)

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมภาวะผู้นำและการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลเป็นสิ่งที่ผู้บริหารในยุคปัจจุบันต้องให้ความสำคัญและนำไปใช้ในการบริหารองค์กร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เปรียบเทียบระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามตัวแปรข้อมูลพื้นฐานของผู้บริหาร ได้แก่ เพศ ประสบการณ์ การเป็นผู้บริหาร วิทยฐานะ และขนาดของโรงเรียน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลสำหรับปรับปรุงงานและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามตัวแปรข้อมูลพื้นฐานของผู้บริหาร ได้แก่ เพศ ประสบการณ์การเป็นผู้บริหาร วิทยฐานะ และขนาดโรงเรียน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1

4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1

สมมุติฐานการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีเพศต่างกัน มีระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน
2. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสบการณ์การเป็นผู้บริหารต่างกัน มีระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน
3. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีวิทยฐานะต่างกัน มีระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน
4. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน
5. พฤติกรรมภาวะผู้นำกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสัมพันธ์กันทางบวก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

แผนภูมิ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2551 จำนวน 2,442 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2551 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรยามานะ (Yamane, 1973 อ้างถึงใน คูตพวงศ์ หนูประสงค์, 2550 : 6) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 344 คน แล้วใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดของโรงเรียน

2. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำ 3 แบบ ตามแนวคิดของลิปปีทท์และไวท์ ได้แก่ ผู้นำแบบอัตตนิยม ผู้นำแบบประชาธิปไตย และผู้นำแบบเสรีนิยม กับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ซึ่งประกอบด้วยหลักพื้นฐาน 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 จำแนกได้ดังนี้

3.1 เพศ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

3.1.1 ชาย

3.1.2 หญิง

3.2 ประสบการณ์การเป็นผู้บริหาร แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

3.2.1 ประสบการณ์การเป็นผู้บริหารต่ำกว่า 10 ปี

3.2.2 ประสบการณ์การเป็นผู้บริหาร 11 – 20 ปี

3.2.3 ประสบการณ์การเป็นผู้บริหาร 21 ปีขึ้นไป

3.3 วิทยฐานะ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

3.3.1 ชำนาญการ

3.3.2 ชำนาญการพิเศษ

3.3.3 เชี่ยวชาญ

3.4 ขนาดโรงเรียน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

3.4.1 ขนาดเล็ก มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คนลงมา

3.4.2 ขนาดกลาง มีนักเรียนตั้งแต่ 121 - 600 คน

3.4.3 ขนาดใหญ่ มีนักเรียนตั้งแต่ 601- 1,500 คน

3.5 พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ตามทฤษฎีของลิปปีท์และไวท์ ประกอบด้วยพฤติกรรมภาวะผู้นำ 3 แบบ คือ

3.5.1 ผู้นำแบบอัตตนิยม

3.5.2 ผู้นำแบบประชาธิปไตย

3.5.3 ผู้นำแบบเสรีนิยม

3.6 การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ซึ่งประกอบด้วยหลักพื้นฐาน 6 ประการ คือ

3.6.1 หลักนิติธรรม

3.6.2 หลักคุณธรรม

3.6.3 หลักความโปร่งใส

3.6.4 หลักความมีส่วนร่วม

3.6.5 หลักความรับผิดชอบ

3.6.6 หลักความคุ้มค่า

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความสัมพันธ์ หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้องผูกพันระหว่างของตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไปที่อาศัยซึ่งกันและกัน ในการวิจัยครั้งนี้ของตั้งแต่ 2 อย่างดังกล่าว คือ พฤติกรรมภาวะผู้นำกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. พฤติกรรมภาวะผู้นำ หมายถึง ลักษณะการใช้อำนาจหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐาน ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 แบ่งเป็น

2.1 ผู้นำแบบอัตตนิยม หมายถึง ผู้นำที่มีพฤติกรรมการทำงานโดยยึดตนเองเป็นหลัก รวมอำนาจการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยเป็นผู้สั่งการให้พนักงานนำไปปฏิบัติ มีการควบคุมบัญชาอย่างใกล้ชิด กำหนดการทำงานที่ชัดเจน แสดงความเป็นนายต่อผู้ใต้บังคับบัญชา มีการลงโทษหากพนักงานฝ่าฝืนหรือทำความผิด ทำให้พนักงานมีความรู้สึกไม่พอใจในตัวผู้นำ และอาจแสดงอาการก้าวร้าวได้

2.2 ผู้นำแบบประชาธิปไตย หมายถึง ผู้นำที่ให้เสรีภาพแก่พนักงานให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการกระจายอำนาจให้พนักงานได้แสดงความคิดเห็น และมีอิสระในการทำงาน เพราะมีความเชื่อมั่นในความสามารถของพนักงาน

2.3 ผู้นำแบบเสรีนิยม หมายถึง ผู้นำที่ปล่อยให้พนักงานทำงานได้อย่างมีเสรีภาพเต็มที่ โดยผู้นำจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องไม่มีบทบาทมากนัก เป็นเพียงผู้ดูแลอยู่ห่างๆเท่านั้น ทำให้บางครั้งพนักงานไม่สามารถหาข้อสรุปได้และอาจเกิดความขัดแย้งกัน

3. การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 ตามหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ คือ

3.1 หลักนิติธรรม หมายถึง การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับภายในสถานศึกษา รวมถึงการทำประชาพิจารณ์ หรือข้อตกลงร่วมกัน อันเป็นที่ยอมรับจากสมาชิกทุกฝ่าย ก่อให้เกิดความเสมอภาค เอื้อต่อการควบคุมและการพัฒนาสถานศึกษาด้วยการกำหนดและการปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตกลงไว้อย่างเคร่งครัด

3.2 หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ผู้บริหารต้องปฏิบัติตนปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้ร่วมงานภายในสถานศึกษาและสาธารณะสังคม เมื่อผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นที่ยอมรับและผู้ร่วมงานมีความศรัทธา การบริหารงานในสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จ ผู้เรียนมีคุณภาพการศึกษา

3.3 หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายในสถานศึกษา มีการปรับปรุงการทำงานให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มีระบบการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนของการตัดสินใจ และการดำเนินงานต่างๆ ภายในสถานศึกษา

3.4 หลักความมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา หรือองค์กรต่างๆ มีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ รวมทั้งร่วมสนับสนุน ติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติตามสิ่งที่ได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการบริหารสถานศึกษา

3.5 หลักความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นและตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ ให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ ยอมรับผลดีและผลเสียจากการดำเนินงาน สามารถชี้แจงเหตุผล พร้อมทั้งแสดงข้อเท็จจริง และพร้อมรับการตรวจสอบจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3.6 หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล โดยมีการบริหารจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม รู้คุณค่าและดำรงรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืน

4. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ หรือผู้รักษาราชการแทน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นสถานศึกษาของรัฐที่เปิดสอนในช่วงชั้นที่ 1 – ช่วงชั้นที่ 4

5. ครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ในปีการศึกษา 2551

6. ทักษะ หมายถึง ความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 เกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำและการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

7. ประสบการณ์การเป็นผู้บริหาร หมายถึง ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมภาวะผู้นำ ระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ผลการเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล

ตามตัวแปรข้อมูลพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำกับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 และผู้ที่สนใจ เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกแบบพฤติกรรมภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับบทบาท และเป็นไปในลักษณะรู้จักตัดแปลงให้เกิดประโยชน์สูงสุดสถานศึกษา และเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและวางแผนการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

